

Intern Rapport

Archeologische proefsleuven ikv Ruilverkaveling Merksplas

KARL CORDEMANS

HERENTALS – 2007

Verslaggever, vergunning en depot

Karl Cordemans
Archeoloog – Adjunct van de directeur
Vlaamse Landmaatschappij
Provinciale Afdeling Antwerpen
Cardijnlaan 1
B-2200 Herentals
E-mail: karl.cordemans@vlm.be
Website : www.vlm.be
© Vlaamse Landmaatschappij, 2011
Vergunning: **2007/185**
Status: Definitief
Depot: -

Opgraving ☐	Prospectie ☒
Vergunningsnummer:	2007/185
Datum aanvraag:	30/11/2007
Naam aanvrager:	Karl Cordemans
Naam site:	RVK Merksplas - diverse

INHOUD

DEEL 1	Algemeen	4
DEEL 2	Kenmerken.....	6
2.1	Het project.....	6
2.2	Methodiek.....	10
2.3	Ligging en fysisch kader.....	10
2.4	Gekende archeologie	11
DEEL 3	Resultaten	11
DEEL 4	Besluit	12

DEEL 1 ALGEMEEN

In de Ruilverkaveling Merksplas is momenteel lot 1 uitgevoerd. Bij een ruilverkaveling worden de landbouwpercelen herschikt om een rendabele en duurzame landbouwproductie mogelijk te maken. Bij deze herschikking is er een grote aandacht voor het landschap, natuur, milieu, en erfgoed.

In het kader van de Ruilverkaveling Merksplas werd voorafgaand de uitvoering een archeologische verwachtings- en beleidskaart (Roymans en De Decker, 2001) opgesteld. In totaal werden tijdens dit onderzoek 145 vindplaatsen geïnterpreteerd, wat overeenkomt met 121 vindplaatslocaties. De verwachtings- en beleidsadvieskaart wordt verder gebruikt als leidraad voor het archeologisch begeleiden van de ruilverkaveling. Opvallend was de grote aanwezigheid van steentijdvindplaatsen (97 vindplaatsen), wat kan verklaard worden door de aanwezigheid van de Mark. Deze microregio was een veelbezochte trekpleister voor groepen jagers-verzamelaars.

Aan de hand van deze kaart werden 10 zones waar werken zouden plaatsvinden, geselecteerd voor verder onderzoek. Dit onderzoek (De Praetere, D., De Bie M. & Van Gils, M., 2006) had tot doel het detecteren, waarden in termen van gaafheid en conservering, en nauwkeurig lokaliseren van archeologische sites. Het advies van dit onderzoek werd gevolgd. Zo werd ondermeer een zandkop met een intacte podzol en dikke uitlogingshorizont uit de ruilverkaveling gehaald en bewaard als landschappelijk relict in het kader van maatregelen tot landinrichting. Vlakbij dit relict waren diverse steentijdvondsten aanwezig (Wortelsmoer, kadaster 13023, sectie J, 26a. CAI-nrs. 100885, 106544, 106545, 106546).

De onderzochte zones met gepland ondergrondverzet en/of egalisatie besproken in dit rapport, worden beschouwd als zones met een matig tot hoge archeologische potentie voor sporen en vondsten uit de metaaltijden en recenter.

Zone 1, Gelegen op de kruising van de Slagmolenstraat en Lochtenberg

Merksplas 1° afdeling sectie G nr 112 (8303 m²)

Merksplas 1° afdeling sectie G nr 116a (12569 m²)

Zone 2, gelegen ten noorden van Hooghoekeinde

Merksplas 1° afdeling sectie H nrs 59n en 59p3 (13943 m² en 14290 m²)

Zone 3, gelegen ten zuiden van Hooghoekeinde

Merksplas 1° afdeling sectie H nrs 14s3, 14x3, 14w3 en 14a4 (4948 m² + 9785 m² + 736 m² + 484 m²)

Zone 4: gelegen ten zuiden van de Veldenstraat

Merksplas 1° afdeling sectie H nrs 277a en 280 (7402 m² + 13624 m²)

Merksplas 1° afdeling sectie H nr 278a (7777 m²)

Merksplas 1° afdeling sectie H nrs 279 en 281 (5220 m² + 6816 m²)

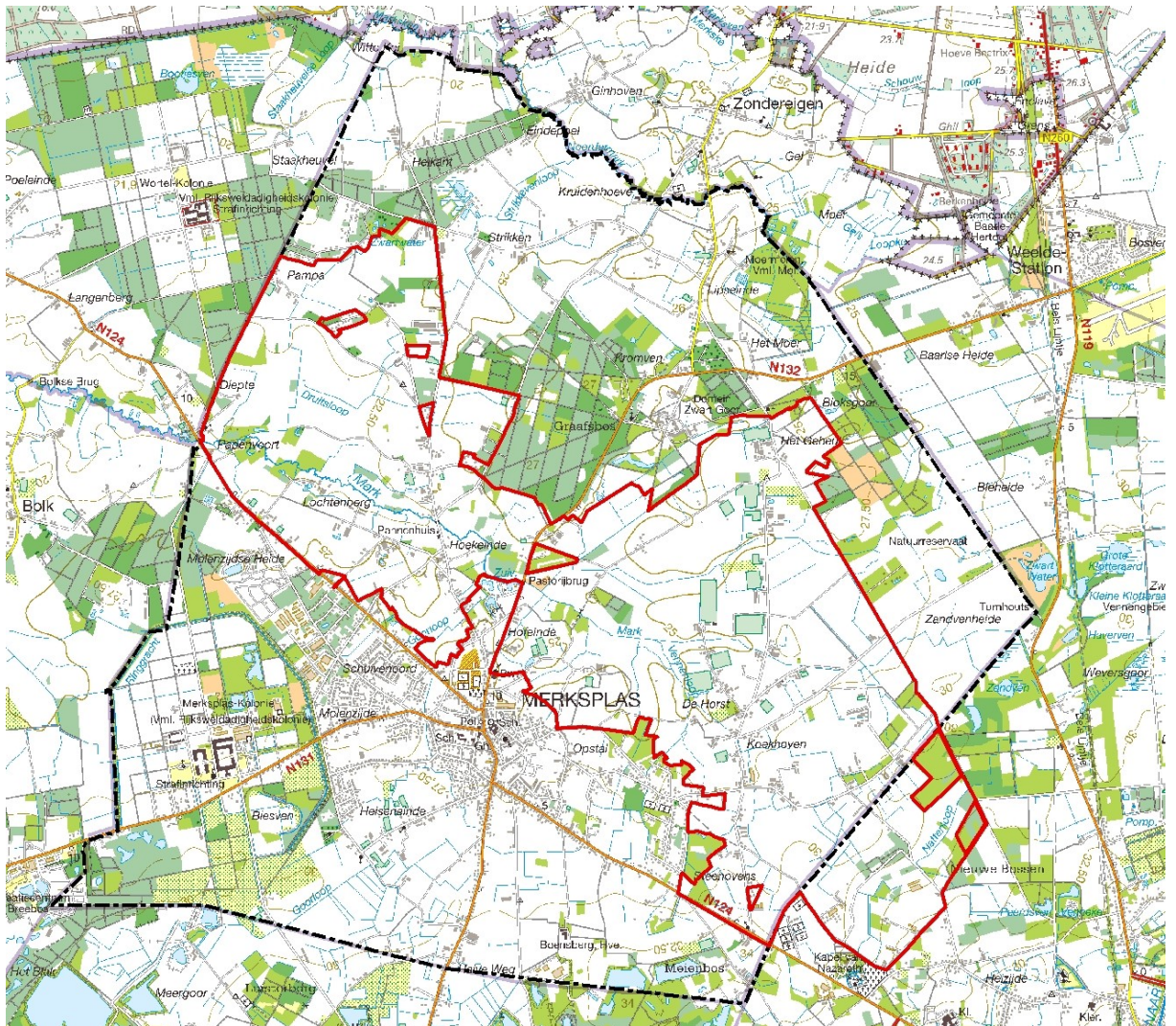

fig. 1: Situering van het projectgebied op de topografische kaart

Conform het Decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium¹ en het Besluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993² werd hiervoor een archeologische prospectievergunning aangevraagd bij het Agentschap Ruimte & Erfgoed. De vergunning (2007/185) voor het archeologisch onderzoek van perceel afd. 1, sectie C, 389D2 werd verleend op 18 december 2007. Het veldwerk werd uitgevoerd op 8, 9 en 10 januari 2008.

¹ gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003 en 10 maart 2006 (BS 08.06.1999, 24.03.2003 en 07.06.2006).

² gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003 en 23 juni 2006 (BS 15.07.1994, 09.06.2004 en 22.08.2006).

DEEL 2 KENMERKEN

2.1 Het project

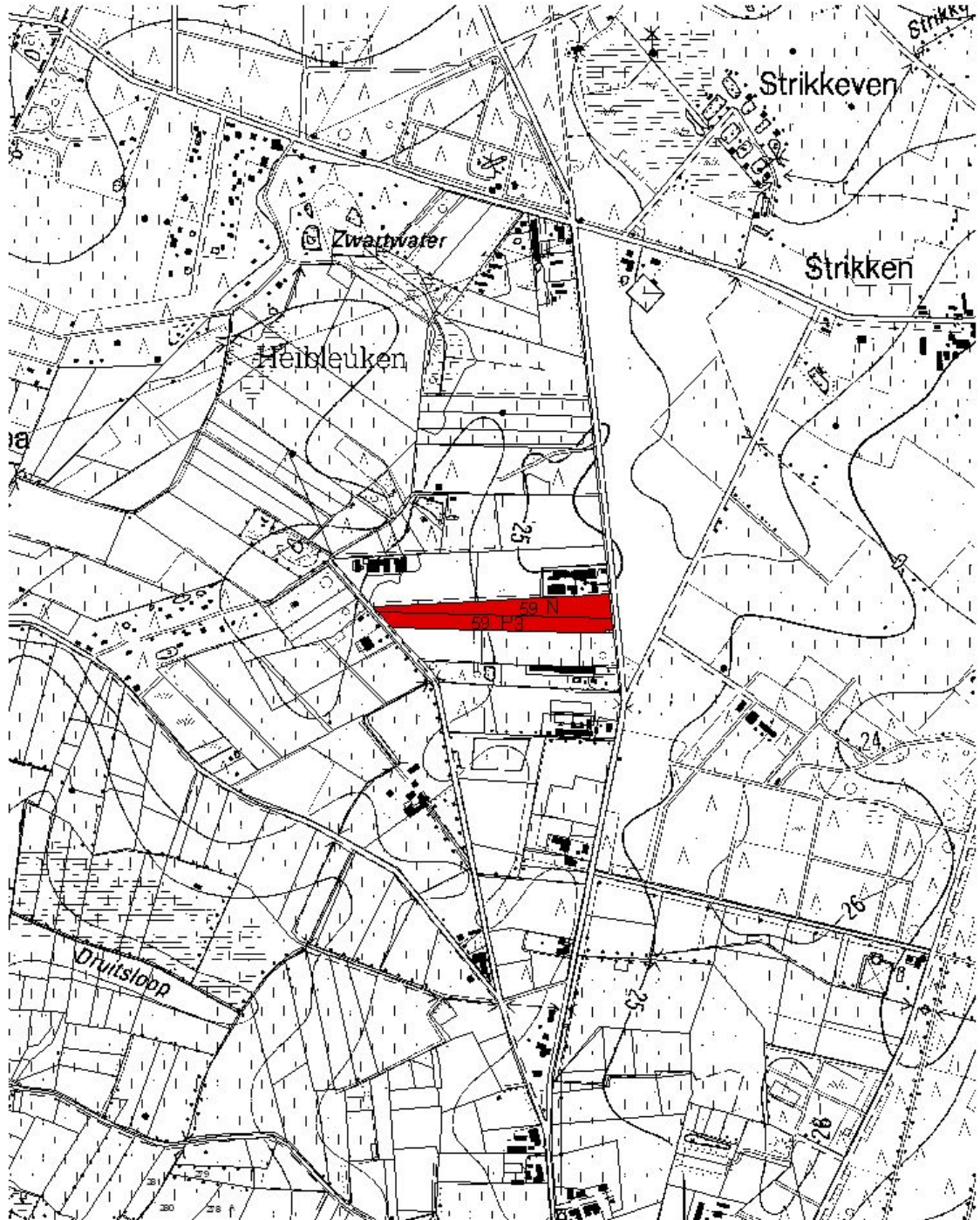
Op deze landbouwpercelen wordt de waterhuishouding verbeterd door middel van ondergrondverzet en egalisatie.

Merksplas, 1 ste afdeling, sectie G, nrs 112 en 116 A

fig.2: Lokalisatie zone 1

Merksplas, 1 ste afdeling, sectie H, nrs 59 N en 59 P 3

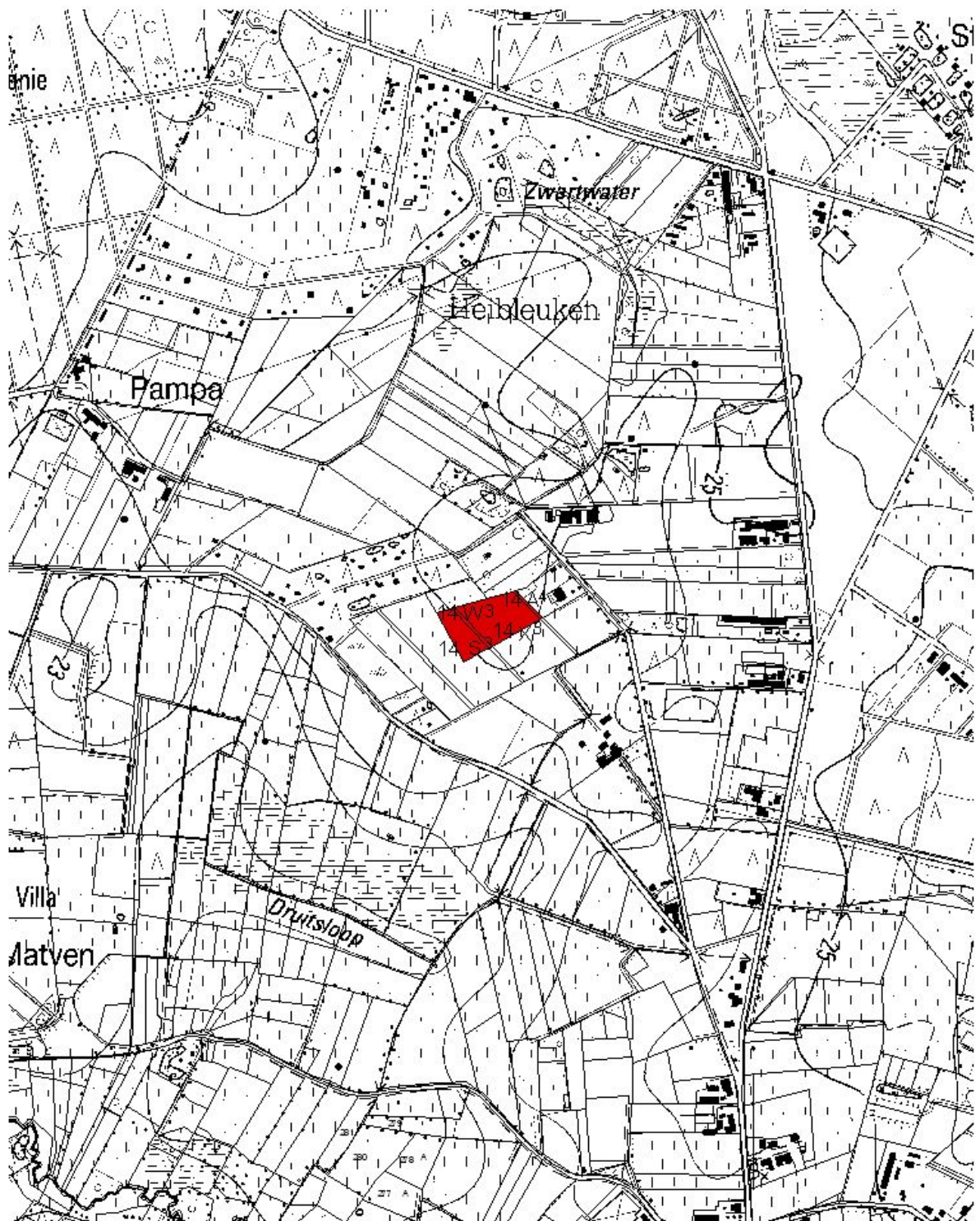

Schaal: 1/10.000

Fig. 3: Lokalisatie zone 2

Merksplas, 1 ste afdeling, sectie H, nrs 14 S 3, 14 W 3, 14 X 3 en 14 A 4

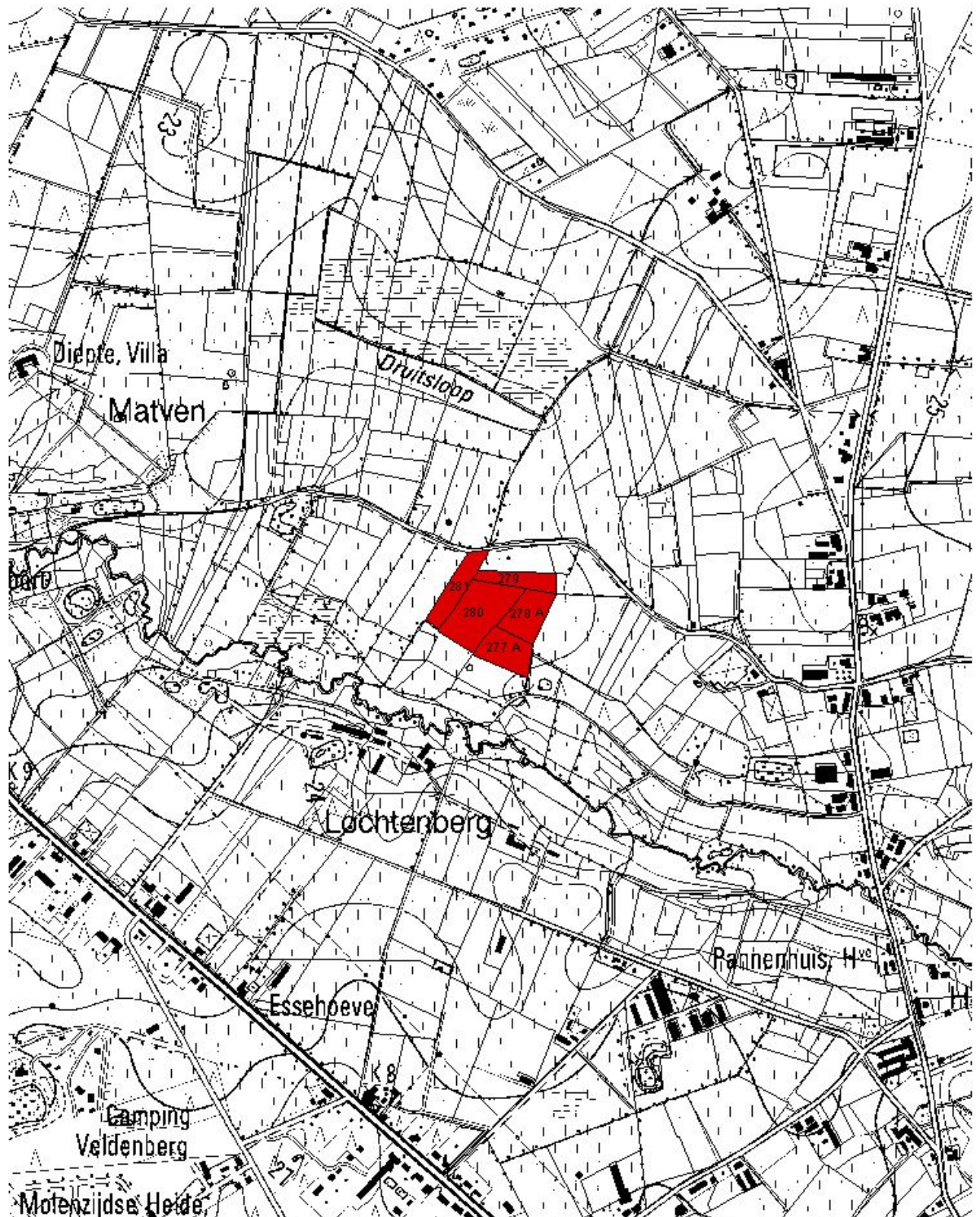

Schaal: 1/10.000

Fig. 4: Lokalisatie zone 3

Merksplas, 1 ste afdeling, sectie H, nrs 277 A, 278 A, 279, 280 en 281

Schaal: 1/10.000

Fig. 5: Lokalisatie zone 4

2.2 Methodiek

Alle kavels waar egalisatie met ondergrondverzet plaats vond, zijn vlak voor de uitvoering gecontroleerd met proefsleuven. Bij deze werken wordt op de hoger gelegen zones de onderliggende C-horizont weg gehaald en getransporteerd naar de lager gelegen zones. In deze lager gelegen zone wordt het minerale zand in de bouwvoor geploegd. De archeologische controle vond plaats op de te ontgraven zones.

Gelijkmatig gespreid over de percelen werden parallelle proefsleuven gegraven over de langste richting. De sleuven werden gegraven door een graafmachine op rupsen met platte bak met een breedte van 2 m. De teelaarde werd verwijderd tot op het archeologisch leesbare niveau. De sleuven werden ingemeten door de topgrafe van de VLM. De totale oppervlakte bedraagt 10ha 59a; daarvan werd 1ha 50a onderzocht (net geen 10%).

2.3 Ligging en fysisch kader

Het reliëf bestaat uit een vlak, breed plateau dat zwak afhelt naar het westen en het noorden. Het landschapsbeeld wordt bepaald door een waaivormig patroon van beekdalen in de Kempense klei. Deze Kempense klei is een neogene formatie uit zandige klei of klei. Deze weinig doorlatende ondergrond, in combinatie met het vlakke reliëf en het ijl bekenstelsel heeft een langzame oppervlakkige drainage tot gevolg. De diverse heideplassen en –vennen in de omgeving zijn hiervan een indicatie (Baeyens L. , 1973). Kenmerkend voor het oostelijke deel van de ruilverkaveling is het waaivormige patroon van beekdalen. Deze beekdalen vormen samen de Mark. Iets meer naar het oosten ligt de waterscheiding tussen het Scheldebekken en de Rijn.

De Kempense klei werd tijdens het Pleistoceen overdekt met dekzand, van lemig zand tot (matig grof) zand. Het lemig-zandgebied van Merksplas is gekenmerkt door de aanwezigheid van een klei-zandsubstraat op geringe of matige diepte. Meer naar het zuiden, ter hoogte van de bebouwde kom, ligt het dekzandplateau van Opstal.

Op de bodemkaart van België is zone 1 gekarteerd als Zdgy/ Zegy: een natte zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont, waarbij sediment zwaarder wordt in de diepte. Zone 2 is gekarteerd als Zbm: droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont. Zone 3 is gekarteerd als Seg: natte lemig zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont en zone 4 als Zegy: een natte zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont, waarbij sediment zwaarder wordt in de diepte.

2.4 Gekende archeologie

Binnen het projectgebied zijn zoals in de inleiding beschreven, verschillende archeologische vondsten bekend. Binnen de te onderzoeken zones waren geen vondsten of sporen gekend.

DEEL 3 RESULTATEN

Zone 1:

Er werden 4 parallelle proefsleuven gegraven waarbij in totaal ca. 2.000 m² werd onderzocht. Op een enkele subrecente gracht na leverde dit geen sporen op.

Op sommige plaatsen was de podzol nog min of meer intact, terwijl op veel plaatsen de ploeglaag meteen op de C-horizont ruste. In het verleden is hier duidelijk een 'kop' weggeduwd en vond er grondverzet plaats.

Zone 2:

Er werden lange parallelle proefsleuven gegraven. Op een occasionele recente gracht na, leverde dit geen archeologische sporen op. Meestal was enkel de ijzer B-horizont van de podzol bewaard. Het betreft een zeer nat perceel.

fig. 6: Situering van de proefsleuven in zone 2, nog steeds zichtbaar op de orthofoto winteropname

Zone 3:

Er werden lange parallelle proefsleuven gegraven. Op een occasionele recente gracht na, leverde dit geen archeologische sporen op. Meestal was enkel de ijzer B-horizont van de podzol bewaard. Het betreft een zeer nat perceel.

Zone 4:

Verspreid over percelen 281, 280 en 279 werden 4 lange, parallelle proefsleuven gegraven. Er werden geen archeologische sporen aangetroffen. 2 recente grachten kruisen het perceel. De podzol is zo goed als nergens bewaard. Ploeglaag was ongeveer 50 cm dik. Ook diit was een nat tot zeer nat perceel.

Haaks op de hogervermelde percelen werden 2 lange parallelle proefsleuven gegraven op percelen 277a en 278a. Hierbij werden een aantal haaks op elkaar staande, vermoedelijk vrij oude grachten aangetroffen.

Uitbreiding van de proefsleuven was niet noodzakelijk, aangezien er op dit perceel geen ingrijpende werken zullen uitgevoerd worden. Er zal hier niet aan de ondergrond worden geraakt; en ook de dikte van de ploeglaag zal niet substantieel worden verminderd. De Bh van de podzol was op een aantal plaatsen nog gedeeltelijk bewaard. Het perceel was iets droger dan de nabije percelen.

DEEL 4 **BESLUIT**

Er werden geen significante archeologische sporen aangetroffen op het terrein.

Bibliografie

Baeyens, L., 1973 Kaartblad Wortel 8W, Bodemkaart van België, 1/20.000. Instituut tot Aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (IWONL).

Depraetere D., De Bie M. & Van Gils M., 2006. Archeologisch detailonderzoek naar steentijdsites in ruilverkaveling Merksplas. Intern Rapport. Brussel, VIOE.

Depraetere D., De Bie M. & Van Gils M., 2006. Kartering en waardering van finaalpaleolithicum en mesolithicum te Merksplas (prov. Antwerpen). *Notae Praehistoricae*, 26, 129-132.

Meirman, E., Vanmontfort, B. & Van Gils, M., 2008. Waarderend archeologisch onderzoek in het kader van het project Habitatherstel in Averbode Bos en Heide (LIFE 06 NAT/B/000081), onuitgegeven rapport, VLM.

Roymans, J.A.M. & De Decker, S., 2001. Ruilverkaveling Merksplas, archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart, RAAP-rapport 695, Amsterdam.